

ПОЛИТИКА РУРАЛНОГ РАЗВОЈА СРБИЈЕ У ПРОЦЕСУ ПРИСТУПА ЕВОПСКОЈ УНИЈИ

С. Зекић¹, М. Гајић¹, Ђ. Тркуља¹

Апстракт: Концепт руралног развоја Европске уније, "други стуб" Заједничке аграрне политике, представља реакцију на парадигму модернизације која је у неколико последњих деценија XX века доминирала развојем пољопривреде. Тренутно стање у друштву и привреди ЕУ намеће неопходност редефинисања, како положаја руралне према урбаној средини, тако и улоге пољопривреде у руралном сектору. У светлу опредељена Србије и Црне Горе за интеграцијом у ЕУ, формулисање модела и политике руралног развоја у Србији, треба да буде у складу с моделом интегралног руралног развоја ЕУ. У процесу приступа ЕУ, Србија мора да изгради адекватну политику руралног развоја, коју ће чинити интегрални развојни планови подршке дефинисаним руралним регионима. У том контексту, неопходно је створити одговарајуће социјалне и економске услове у сеоским срединама, поштовати територијалне специфичности и урадити категоризацију руралних регија по моделу ЕУ.

Кључне речи: Рурални развој, пољопривреда, аграрна политика Србије, Европска унија, Заједничка аграрна политика.

Уводне напомене

Промењена улога пољопривреде у друштву и економији Европске уније (ЕУ) намеће трансформацију, секторски оријентисане, Заједничке аграрне политике (ЗАП). Приступ «неограничене» подршке пољопривреди путем субвенционираних цена, везаних за обим производње, постао је неодржив. Осим тога, пољопривреда не може више бити гарант социјалне сигурности и представљати једини извор прихода у руралној средини. Потреба за уравнотеженим развојем руралних регија захтева креирање

¹ Мр Станислав Зекић, асистент, др Миливој Гајић, ванредни професор, Ђуро Тркуља, сарадник у настави, Економски факултет Суботица

интегралне политике руралног развоја, где ће се напредак ових регија остваривати кроз диверзификацију економских активности. Наиме, нови модел руралног развоја представља отклон од модела модернизације пољопривреде и истовремено бенефицира различите активности у руралним регијама, како пољопривредне, тако и непољопривредне. Опредељење Државне заједнице Србије и Црне Горе (СЦГ) за приступање ЕУ и Светској трговинској организацији (СТО) намеће потребу хармонизације прописа и инструмената домаће аграрне политике са ЗАП, као и неопходност вођења рачуна о правилима СТО. Србија треба да следи политику ЕУ у области развоја руралних подручја, где је у процесу приближавања ЕУ неопходно изградити адекватну политику руралног развоја коју ће чинити интегрални развојни планови подршке дефинисаним руралним регионима.

Реформа политике руралног развоја Европске уније

Услови у којима је формирана Заједничка аграрна политика, пресудно су утицали на постављање приоритета у сектору пољопривредне производње. Несташица хране у периоду непосредно после Другог светског рата, те стога неопходност успостављања стабилности у погледу снабдевања храном условили су да један од основних циљева ЗАП-а буде повећање пољопривредне производње и раст степена самодовољности прехранбених производа.² Владе увиђају и неопходност повећања продуктивности у пољопривреди, а постојала је и снажна тежња за унапређењем животног стандарда руралне популације која је у највећој мери била везана за пољопривреду. Стварањем ЗАП-а пољопривреда је укључена у "заједничко тржиште" унутар кога су укинута ограничења и царинске обавезе у трговини између тадашњих шест држава чланица, а установљене су и заједничке спољне царине. Заједничко тржиште, финансијска солидарност и оријентација ка формирању заједнице била су три основна принципа на којима се базирала Заједничка аграрна политика ЕЕЗ-а. Фокус ЗАП стављен је на политику ценовне подршке, као основни механизам заштите пољопривреде. Извор финансирања мера и инструмената ЗАП-а, као што су извозне накнаде, тржишне интервенције и структуралне мере, представљао је Европски гарантни и усмеравајући пољопривредни фонд (*European Agricultural Guidance and Guarantee Fund - EAGGF*).

² Током несташице хране, у периоду после Другог светског рата, циљ аграрних политика у већини земаља западне Европе огледао се у повећању пољопривредне производње свим могућим средствима, како би се повећала понуда хране и растеретио платни биланс. Фармери су добијали доходна јемства, повећана је ценовна потпора и улагања у пољопривреду, а путем кредита и субвенција иницирано је увођење савремених метода и техника у пољопривредну производњу.

Модел Заједничке аграрне политике базиран на неограниченој, производно везаној ценовној подршци иницирао је значајан раст пољопривредне производње у тадашњој ЕЕЗ. Вишкови код неких пољопривредних производа - млеко и млечни производи, шећер, пшеница, а повремено и код одређених врста воћа и поврћа, појавили су се већ до краја шездесетих година. Појава вишкова и неповољна структура пољопривреде иницирали су доношење тзв. Маншолтовог плана (*Mansholts plan*)³ који је садржавао нов приступ политици цена. Тежња је била у рационализовању ценовне подршке путем увођења објективнијег метода утврђивања цена, како би оне имале "праву" улогу у доношењу производних одлука. Такође, План је предвиђао унапређење производних структура кроз стварање "модерних" производних јединица, а предвиђена је и рестрикција обрадивих површина и радне снаге у пољопривреди.⁴ Међутим, у том периоду, ценовна подршка се још увек чинила најцелисходнијом, тако да се након неколико година дебате, резултат свео на доношење три "структурне" директиве у 1972. години:

1) Директива о модернизацији (*Modernization Directive 72/159/EEC*) пољопривреде путем инвестиција у опрему и објекте на фармама у циљу раста продуктивности и дохотка запослених у пољопривреди;

2) Директива о раном пензионисању (*Retirement Directive 72/160/EEC*) која се односи на структурно унапређење путем смањења броја пољопривредне популације и укрупњавања поседа, и

3) Социо-економска директива (*Socio-economic Directive 72/161/EEC*) у циљу пружања помоћи за обуку и образовање пољопривредника путем саветодавне службе, обуке, едукација и сл.

Иако је имао разочаравајуће ефекте Маншолтов план је представљао први озбиљнији покушај формулисања структурне политике Заједнице. Током наредних година мало је урађено на унапређењу руралних структура ЕУ. Истина, 1975. године донесена је Директива о подручјима у заостајању - (*Less Favoured Areas Directive 268/75*) с циљем очувања сеоске популације у подручјима с неповољним природним условима за пољопривредну производњу.

³Документ Заједнице »Меморандум о реформи пољопривреде у Европској економској заједници« добио је назив »Маншолтов план« по тадашњем комесару за пољопривреду, Sicco Mansholt-у.

⁴ План је предвиђао да током десет година, тј. у периоду од 1970-1980. године пољопривреду напусти најмање 5 милиона људи путем раног пензионисања или преквалификацијом. У истом периоду обрадиве површине у Заједници би требале бити редуциране за 5 милиона ха, од којих би најмање 4 милиона ха требало пошумити и претворити у паркове или места за рекреацију (Cardwell M, 2004, pp. 25-26).

Савет Европе је 1988. године усвојио план о новим структурним фондовима, прихваћеним исте године од стране Савета Министара (*Reg. 2058/88*). Ангажовање редефинисаних структурних фондова дефинисано је кроз пет циљева садржаних у Члану 1, где се у Циљу 5, значајно преформулисано 1993. године, даје подршка руралном развоју путем: а) убрзаног прилагођавања аграрних структура у оквиру реформе ЗАП и б) развоја и структурног прилагођавања руралних области.⁵ Хоризонталне мере подршке односе се на Циљ 5а, а усмерене су на повећање ефикасности пољопривредних структура (*Reg. 950/97*) и унапређење услова прераде и маркетинга пољопривредних производа и производа шумарства (*Reg. 951/97*).⁶ Хоризонталне мере примењују се на целој територији ЕУ и усмерене су на прилагођавање пољопривредних структура у склопу целокупне реформе ЗАП. Регионалне мере су усмерене на регионе дефинисане у Циљу 1⁷ и Циљу 5б. Највећи део средстава Структурних фондова намењен је регионима у заостајању (Циљ 1) и чини око 70% њихових укупних пласмана. Циљ 5б обухвата руралне регионе у тешкоћама, који се нису квалификовали за улазак у Циљ 1, али имају озбиљне економске и социјалне проблеме – низак друштвени производ по глави становника, релативно висок проценат запослених у пољопривреди, низак доходак фармера, депопулацију и сл. Средства намењена за ова подручја у највећој мери се односе на диверзификацију активности у циљу развоја непољопривредних активности, унапређење животне средине, преквалификацију радне снаге, техничку и другу помоћ.

Регулативом Савета Европе из 1999. године (*Council Regulation 1257/1999*) успостављен је правни оквир којим Унија даје подршку одрживом руралном развоју почев од 1. јуна 2000. године. Помоћ мерама одрживог руралног развоја предвиђена је од стране ЕАГГФ. Мере подршке подељене су у две групе: а) Придружене мере (*Accompanying measures*), које обухватају: заштиту агро-окружења (*Reg. 2078/92*), рано пензионисање фармера (*Reg. 2079/92*) и унапређење шумарства - пошумњавање (*Reg. 2080/92*), као и квалитет хране, компензациона плаћања фармерима у регионима у заостајању, помоћ у достизању стандарда и сл.; и б) Мере модернизације и диверзификације пољопривредних газдинстава (*Measures to modernise and diversify agricultural holdings*), као што су: инвестиције у пољопривредна

⁵ Fennell, R. (1997), pp. 340-341.

⁶ Остала четири циља се односе на: промоцију развоја и структурно прилагођавање региона у заостајању, унапређење индустријских региона у заостајању, решавање проблема дугорочне незапослености и олакшавање запошљавања младих.

⁷ Циљ 1 представља промоцију развоја и структурно прилагођавање региона у заостајању, дефинисаних као подручја чији укупан друштвени производ по становнику не прелази 75% од просека ЕУ за претходни трогодишњи период.

газдинства, помоћ за младе фармере, обука, инвестициона помоћ за прерађивачке и маркетинг активности и друго.

Формулисање нове политике руралног развоја изискује трансформацију садашње аграрне политике ЕУ од секторске политике с подршком фармерима преко тржишта пољопривредних производа ка територијално дефинисаној и више интегралној политици са истовременим доприносом другим елементима политике развоја руралних регија. Европска унија је стартовала с позиције где је путем ЗАП највећи део јавних финансија Уније трасирала у рурална подручја. Приоритети реформи ЗАП биће напуштање високе тржишне подршке пољопривредним произвођачима и увођење директних плаћања за дефинисане културне и регионалне приоритете, као и разлоге заштите животне средине. У основи, јасно је шта ће бити циљеви нове руралне политике, међутим, проблем ће бити одређивање мера и дефинисање фундаменталних принципа.

Један од главних елемената руралног развоја ЕУ представља нови концепт пољопривреде – мултифункционалност. Наиме, секторски оријентисана аграрна политика, упркос значајним субвенцијама, није успела да смањи заостатак руралне средине у односу на урбана подручја, тако да пољопривреда више не може да буде једини носилац развоја руралних регија.⁸ У основи, рурални развој претставља реакцију на парадигму модернизације која је у последњих неколико деценија 20. века доминирала развојем пољопривреде. Концепт руралног развоја подразумева развој нових форми пољопривредних газдинстава – мултифункционалних фарми. Нови модел фарме требао би поседовати комбинацију активности пољопривредног и непољопривредног карактера. Ефекти би требали бити позитивни, како на трошкове, тако и на добит, ризик и развојне перспективе.⁹ Рурална подручја више не представљају само пољопривредно-производни простор, него простор који треба да "пружи задовољење" разним другим потребама које се у све већој мери појављују.¹⁰ Основни захтеви које постмодерно друштво ЕУ поставља пред руралну средину су: очување животне средине, чување традиционалних вредности села, очување руралних подручја као простора

⁸ Пољопривреда и даље има велики значај у руралном развоју, али њена улога је значајно измењена у односу на традиционално производну функцију. Допринос пољопривреде се више не може једноставно вредновати кроз њен удео у производњи, доходу или запослености, док се фармери више не посматрају као произвођачи хране или влакана, већ имају значајну улогу у очувању агро-окружења.

⁹ Ploeg J. D., Roer D. (2003), pp. 39-41.

¹⁰ Промене у животном стилу и моделу потрошње резултирале су и другачијим захтевима урбаног друштва према пољопривреди, а иницирани су већим животним стандардом и вишком слободног времена у земљама ЕУ.

приступачног за рекреацију, спорт, разоноду, као и културни и историјски аспект употребе земљишта.¹¹

Политика руралног развоја Србије

Искуства Србије у области руралног развоја веома су скромна. Иако нису постојали дефинисани пројекти руралног развоја, током седамдесетих и осамдесетих година прошлог века било је одређених акција у том правцу. То се, пре свега, односи на Зелени план, путем којег су велики износи средстава усмерени у пољопривреду, као и Програм развоја пољопривреде и села у брдско-планинским подручјима. Услед неповољних економских прилика, Програм ревитализације села формулисан током деведесетих година прошлог века, није имао значајније ефекте. Рурално становништво у Србији чини 43% популације, 15% је пољопривредног становништва, а 80% активног руралног становништва ангажовано је у пољопривреди. Удео руралне популације у ЕУ, у зависности од извора¹², чини негде између петине и четвртине укупног становништва. Пољопривредног становништва има нешто испод 10%, а само 20% руралне популације ради у пољопривреди. За разлику од Србије, пољопривреда у ЕУ је високо продуктивна, инфраструктура руралних подручја добро развијена с високим потенцијалом људских ресурса.¹³ Највећи проблем руралног сектора у Србији представља ограничена могућност запошљавања, како у самој пољопривреди тако или још више у непољопривредним делатностима. Ово је последица неатрактивности руралних региона за предузећа, услед ограничене инфраструктуре, релативно неквалификоване радне снаге, удаљености од тржишта и сл. То све утиче да фирме у руралној средини, у погледу трошкова, буду у неповољнијем положају у односу на предузећа у урбаним подручјима.

Политика руралног развоја Републике Србије налази се у надлежности Министарства пољопривреде, шумарства и водопривреде, при којем је формирана Служба за рурални развој. Међутим, до данас нису учињени значајнији кораци у формулисању адекватне политике за развој руралних регија. Током 2003. године основана је Агенција за рурални развој, с циљем формулисања стратегије развоја сеоских средина, али је укинута 2004. године, тако да никад и није заживела. У Србији није адекватно решено ни питање дефинисања руралног подручја. Рурално становништво се у прошлости дифинисало на основу прихода, као становништво које бар део

¹¹ Durand, G., Van Huylenbroeck, G. (2003), pp. 1-3.

¹² Процене броја руралне популације зависе, пре свега, од дефиниције руралног подручја. Према дефиницији ОЕЦД-а руралним подручјима се сматрају оне регије које имају мање од 150 становника по квадратном километру.

¹³ Богданов Н. (2004), стр. 37-38.

свог прихода остварује из пољопривреде, што истовремено њихове суседе који се не баве пољопривредом сврстава у урбано становништво. У том контексту је, као предуслов институционализацији политике руралног развоја на регионалном плану, неопходна класификација руралних региона. Један о могућих приступа је и класификација руралних региона на: "а) трајна структурно маргинална подручја; б) рурална подручја са израженим економским, социјалним и просторним дисфункцијама; ц) регионе у заостајању које карактеришу привремене структурне неусклађености и д) компатибилна подручја високовредних природних ресурса."¹⁴

Формулисање модела руралне политике Србије, свакако, мора бити у складу с политиком руралног развоја ЕУ, која представља "други стуб" Заједничке аграрне политике. С тим у вези, према Стратегији развоја пољопривреде Србије, најважнија питања у стратегији и политици руралног развоја су:¹⁵

- преносење, путем опорезивања, буџетских средстава из других подручја, где ће се велики број активности моћи оправдати само социјалним, а не и економским аргументима;
- путем подршке локалној иницијативи неопходно је подршку руралним регијама усмерити у перспективне економске активности;
- буџетска подршка руралном развоју мора да има степенат карактер, што значи да би средства требало усмерити у "циљне" области, тј. тамо где постоји јасан економски, друштвени и еколошки интерес, и
- диверзификација активности треба да обухвати, не само пољопривреду, него и руралну економију целини.

Будућа подршка руралном развоју Србије мора бити децентрализована уз поштовање територијалних специфичности и побољшање комуникационих веза између урбаних и руралних подручја. Подршка треба да се усмери у економски атрактивне програме формулисане на нивоу локалне заједнице и дефинисане од стране акционих група у руралним срединама. Наиме, органи локалне управе и поједине локалне акционе групе најбоље познају специфичности и развојне потребе средине у којој живе и раде, тако да, имајући у виду позитивна искуства ЕУ, најбоље решење је да се њима препусти утврђивање програма развоја локалних заједница принципом *одоздо на горе*.

¹⁴ Поповић В. (2002), стр. 208.

¹⁵ "Стратегија пољопривреде Србије", (2005), Влада Републике Србије, Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде (www.minpolj.sr.gov.yu).

У погледу заштите животне средине у пољопривреди, Србија, услед аспирација ка интеграцији у ЕУ, такође мора да прати политику ЕУ, која је донела бројне програме за унапређење пољопривредних подручја и заштиту агро-окружења. Тренутно, у Србији не постоји велики интерес за програме заштите агро-окружења, осим у подручјима законом заштићеним због својих природних вредности. Овом питању ће у наредном периоду морати бити посвећена много већа пажња, пошто су у оквиру ЗАП-а усвојена плаћања за заштиту околине и руралног амбијента, а агро-еколошке мере постају једна од компоненти програма руралног развоја ЕУ. Наиме, буџетске подстицаје, предвиђене ЗАП-ом добијаће они пољопривредни произвођачи који практикују производњу компатибилну с нарастајућом потребом заштите и унапређења средине и природних ресурса, земљишне и генетичке разноликости.

Једну од развојних могућности пољопривреде Србије представља производња "здравствено безбедне хране", односно развијање "органске пољопривреде".¹⁶ Тражња за оваквим, на еколошки начин произведеним производима, у значајном је порасту на тржишту ЕУ, тако да будућност производње "органских" производа представља пре свега комерцијално питање. У овом погледу неопходно је постојање националног законодавног тела сличног оном у ЕУ, као и одређеног контролног органа који би требао да буде оперативан и под надзором одговарајућег надлежног органа. Неопходно је да домаће законодавство прати развој ове области, доношењем сета правила о начинима производње и контроле. У Србији је у примени Закон о органској пољопривреди, донет 2000. године, а током 2002. године донет је правилник којим је успостављена национална трговачка ознака за органске производе. Међутим, не постоји регистрациони систем за органске производе, тако да произвођачи који желе да овакве производе извозе морају бити прегледани од стране страних агенција. Додатне напоре ће захтевати успостављање одговарајућих служби, одговорних за целу ову област, као и обука кадрова неопходних за организацију и контролу оваквог начина производње. Развој производње "здраве хране" треба да се одвија постепено, како би се омогућила одговарајућа обука земљорадника, као и њихово прилагођавање новим производним методама.

¹⁶ Органска пољопривреда у ЕУ дефинише се као управљање пољопривредним земљиштем на начин који претпоставља високу рестрикцију употребе ђубрива и пестицида (Бела књига, 2001, стр. 203). Овај производни метод заснива се на различитим начинима пољопривредне производње, како би се услишили захтеви потрошача, захтеви за заштитом човекове околине и унапредио одрживи развој пољопривреде. Осим тога, избегава се употреба вештачких хемијских пестицида и ђубрива, као и примена производних техника којима се смањује плодност земљишта. Оваквим начином производње остварује се продукција квалитетних пољопривредних производа који не садрже хемијске остатке штетне за људско здравље.

У циљу очувања и одрживог коришћења генетичких ресурса Стратегија развоја пољопривреде Србије истиче као неопходност, а политика руралног развоја треба да операционализује: доношење законске регулативе у складу с директивама ЕУ, изградњу Националног програма за очување и одрживо коришћење генетичких ресурса за пољопривреду, прилагођавање постојеће националне базе података о генетичким ресурсима међународним стандардима, подржавање производње засноване на аутохтоним расама домаћих животиња и сорти биљака, и сл. Производња генетички модификованих организама у Србије је регулисана Законом о генетички модификованих организама из 2001. године, који уређује услове за производњу, употребу, стављање у промет оваквих производа, као и услове и мере за спречавање и отклањање нежељних ефеката по људско здравље и животну средину. Међутим, многи елементи су остали нерегулисани – прекогранични промет, обележавање, праћење и мониторинг, учешће јавности и сл.¹⁷

Закључна разматрања

Иницијални циљеви Заједничке аграрне политике ЕУ, формулисани у условима несташице хране у периоду после Другог светског рата, нису више у потпуности одрживи. Ценовно оријентисана подршка пољопривреди, везана за обим производње, показала се неадекватном за уравнотежен развој разноликих руралних регија какве постоје на простору "проширене" ЕУ. Без уважавања регионалних специфичности, велика средства која се издвајају за аграр, доприносе само повећавању регионалних разлика и даљем заостајању региона с мање повољним условима за пољопривредну производњу. Поред тога, већину субвенција добијају велики произвођачи, што осим повећавања доходних диспаритета унутар саме пољопривреде, доводи и до раста вишкове код многих прохрамбених производа, као и до негативних ефеката за животу средину. Услед свега наведеног, ЗАП се у последњих петнаестак година трансформише од секторски оријентисане ка регионалној политици у којој политика руралног развоја постаје "други носећи стуб". У контексту интегралног развоја руралних регија, ЕУ је мултифункционалну употребу земљишта маркирала централним принципом будуће подршке пољопривреди промовишући тако мултифункционални карактер пољопривреде ЕУ.

Досадашња искуства Србије у области руралног развоја су скромна, мада је било одређених покушаја током последњих неколико деценија прошлог века. Проблеми руралне средине у Србији огледају се у недостатку инфраструктуре и ограниченим могућностима запошљавања, како у

¹⁷ "Стратегија пољопривреде Србије", (2005), Влада Републике Србије, Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде (www.minpolj.sr.gov.yu).

пољопривреди, тако и у непољопривредном сектору. У светлу опредељења Државне заједнице Србије и Црне Горе за улазак у ЕУ, формулисање политике руралног развоја у Србији мора бити у складу с моделом руралне политике Уније. У том контексту, Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде формулисало је Стратегију пољопривреде Србије у којој је предвиђен економски оправдан трансфер буџетских средстава из других области који треба да омогући диверзификацију активности у целокупној руралној економији. Ова средстава требају бити уложена у дефинисане "циљне" области у функцији развоја перспективних економских активности у руралним срединама. Развој и унапређење производње органских пољопривредних производа представља добру могућност за позиционирања пољопривреде Србије на тржишту ЕУ, где је тражње за оваквим производима у експанзији. Неопходно је да законодавство у Србији прати развој ове области, доношењем сета правила о начинима производње и контроле.

Литература:

1. Богданов Н. (2004): "Политика руралног развоја у концепту продуктивизма", објављено у ед. Закић З., Рикаловић Г., Стојановић Ж.: "Институционалне реформе и транзиција агропривреде у Републици Србији", св. 3, ЦИД, Економски факултет, Београд, стр. 27-40.
2. Cardwell, M. (2004): "The European Model of Agriculture", Oxford University Press Inc., New York.
3. Delgado, M. M., Ramos, E., Gallardo, R., Ramos, F. (2003): "Multifunctionality and rural development: a necessary convergence", у: Van Huylenbroeck, G., Durand, G. (eds.): "Multifunctionality Agriculture – A New Paradigm for European Agriculture and Rural Development", Ashgate Publishing Limited, Aldershot, pp. 19-36.
4. Durand, G., Van Huylenbroeck, G. (2003): "Multifunctionality and rural development: a general framework", у: Van Huylenbroeck, G., Durand, G. (eds.): "Multifunctionality Agriculture – A New Paradigm for European Agriculture and Rural Development", Ashgate Publishing Limited, Aldershot, pp. 1-16.
5. EU Commission (2001): "Бела књига - припрема придружених земаља централне и источне Европе за интеграцију у унутрашње тржиште Уније", Институт економских наука, Београд.

6. EU Commission (1997): "Towards a Common Agricultural and Rural Policy for Europe EU", Directorate General for Agriculture (DG VI), Report of an Expert Group, Brussels. (<http://europa.eu.int>).
7. Fennell, R. (1997): "The Common Agricultural Policy: Continuity and Change", Clarendon Press, Oxford.
8. Ловре К., Гајић М., Зекић С., Тркуља Ђ. (2004): "Реформа аграрне политике Европске Уније 2003. године", објављено у ред. Закић З., Рикаловић Г., Стојановић Ж.: "Институционалне реформе и транзиција агропривреде у Републици Србији", св. 3, ЦИД, Економски факултет, Београд, стр. 49-55.
9. Ploeg, J. D., Roep, D. (2003): "Multifunctionality and rural development: the actual situation in Europe", у: Van Huylenbroeck, G., Durand, G. (eds.): "Multifunctional Agriculture, A New Paradigme for European Agriculture and Rural Development", Ashgate Publishing Limited, Aldershot, pp. 37-53.
10. Поповић В. (2003): "Европска аграрна подршка и одрживи рурални развој", Институт за економику пољопривреде, Београд.
11. Поповић В. (2002): "Аграрна политика СРЈ у светлу реформи Заједничке аграрне политике Европске Уније" у: "Прилагођавање реалног и финансијског сектора прикључењу Европској Унији", Палић, 19-20. нов. 2002. године, тематски број часописа Економист, бр. 3, Вол. 38, Савез економиста Југославије, Београд, стр. 201-210.
12. "Стратегија пољопривреде Србије" (2005), Влада Републике Србије, Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде (www.minpolj.sr.gov.yu).

UDC: 631.152(497.11)

**THE POLICY OF RURAL DEVELOPMENT IN SERBIA DURING
THE ACCESSION TO THE EUROPEAN UNION**

Stanislav Zekić, M.Sc., Milivoj Gajić, Ph.D., Đuro Trkulja, co-lecture
Faculty of Economics, Subotica

Abstract

The concept of the rural development in the European Union, a "second pillar" of the Common Agricultural Policy, represents a reaction to the modernization paradigm which was dominant in the development of agriculture during the past several decades of the XX century. The current state in EU society and economy impose necessary redefinition of rural areas against urban areas position as well as agricultural role in the rural regions. According to aspiration of Serbia and Montenegro for integration to EU, formulation of the rural development model and policy in Serbia should be harmonized with the EU rural development model. During the accession to EU Serbia must create adequate policy of the rural development with the development support projects for defined rural areas. It is necessary to create appropriate social and economic conditions in the rural zone, with respect to local specifics and to categorize the rural areas according to the EU model.

Key words: Rural development, Agriculture, Agrarian policy in Serbia, European Union, the Common Agricultural Policy.